

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМА СИНОНІМІЧНИХ
ПАР АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ-ЕПОНІМІВ В КЛІНІЧНІЙ
ТЕРМІНОЛОГІЇ****Любов СТЕГНІЦЬКА,**ВДНЗ України “Буковинський державний
медичний університет”, Чернівці (Україна)
liubovstegnitska@i.ua**LEXICAL AND SEMANTICAL PARADIGM OF SYNONYMIC
PAIRS OF ENGLISH EPONYMIC TERMS IN CLINICAL
TERMINOLOGY****Liubov STEGNITSKA,**Higher State Medical Institution of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-7005-4563; RESEARCHER ID: C-5075-2017

Стегницькая Любовь. Лексико-семантическая парадигма синонимических пар английских терминов-эпонимов в клинической терминологии. В статье рассмотрены синонимические формы английских терминов-эпонимов, которые параллельно функционируют в клинической терминологии. Наиболее распространенным есть утверждение, что синонимы – это взаимозаменяемые термины тождественные по значению, но разными формами выражения. Синонимические пары с проприативным компонентом можно условно поделить на эквиваленты, дублиеты, и варианты. Проанализированы причины возникновения параллельных форм, принимая во внимание как экстралингвистические так и интралингвистические факторы.

Ключевые слова: синонимы, эквиваленты, дублиеты, варианты, эпоним, английская медицинская терминология.

Вступ. Медична термінологія, як і медицина в цілому, перебуває у фазі активного розвитку, а отже наявність синонімів є досить поширеним явищем серед медичних термінів. Поширення епонімів та їх синонімів у наукову термінологію спричиняє певні проблеми, пов'язані з його стандартизацією та об'єднанням. У галузі мовознавства синоніми визначаються як слова, семантично ідентичні за змістом. Ми стверджуємо, що синонімічні пари, що містять правильний компонент, мають бути відносно підрозділяються на дублиети, еквіваленти та варіанти.

Історіографія. Явище синонімії, зокрема проблему дублиетів та еквівалентів в термінології, вивчали Є. Толікіна, В. Лейчик, С. Гриньов, В. Даниленко, О. Коваль, Т. Панько, І. Кочан, О. Тараненко, Дж. Ліонс (John Lyons), К. Кегеура (К. Kageura) та ін. Проте досі **актуальним** залишається вирішення проблем, пов'язаних з упорядкуванням англійської клінічної термінології, яка насичена та перевантажена варіативними формами, що зумовлено різними чинниками.

Постановка наукової проблеми та її значення. Особливої уваги заслуговує клінічна медицина, зусилля якої спрямовані не тільки на виявлення та вивчення хвороб, але й лікування пацієнтів. З огляду на те, що методи діагностики та лікування удосконалюються, а етіологія та патогенез хвороби часто зазнають впливу різних чинників, то відповідно й кількість лексичних одиниць для їх позначення збільшується. Саме варіативність форм серед термінів-епонімів не є достатньо вивченою

проблемою та потребує додаткових наукових розвідок.

Мета нашої роботи – розглянути особливості синонімічних пар серед англійських клінічних термінів-епонімів та виявити причини їхнього виникнення.

Виклад основного матеріалу. Одна з основних вимог, що висувуються до медичного терміна, як і терміна в цілому – це наявність точної дефініції, тобто однозначність, відсутність синонімів та протиріч в межах одного термінологічного поля. Проте синонімічні форми є досить поширеними серед медичних термінів.

У сучасній лінгвістиці немає загального прийнятого визначення такому семантичному явищу як синонімія. Найбільш поширеним є твердження, що синоніми – це взаємозамінні терміни зі спільним денотатом, але різною формою вираження, що мають тотожні або майже тотожні значення¹. Щодо англійських термінів-епонімів така дефініція є також прийнятною. Оскільки термін-епонім розглядається як єдиний когнітивний комплекс, то синонім з проприативною складовою, окрім спільного суто медичного денотативного значення, може містити певні поняттєві відмінності.

В.М. Лейчик пропонував розглядати синонімію з огляду на морфологічні, лексичні, синтаксичні, семантичні, фразеологічні, фонологічні варіантності в парадигматичному плані². Можна припустити, що таке явище як синонімія серед термінів-епонімів у клінічній медичній термінології охоплює дублиети, варіанти та еквіваленти.

Дублиети. При визначенні дублиетів в клінічній тер-

¹ Diubkova T.P. Vrozhdennye y nasledstvennye bolezny u detei [Congenital and hereditary diseases in children], Uchebno-metodycheskoe posobie, Mynsk: Asobny, 2008, 48 p

² Leychik V.M. «Termyny-synonymy, dublety, ekvivalenty, varyanty» [Synonyms, doublets, equivalents, variants], *Aktual'nye problemy leksykologiy y slovoobrazovaniya*, Novosybyrsk, 1973, Vyp. 2, P. 104-105.

мінології серед епонімів ми опиралися на їх дефініцію як абсолютно тотожних термінів, які співвідносяться з одним і тим же поняттям, не характеризуючи його властивість, а висвітлюючи його з різних позицій³. Такий термін як *Quincke's edema* (набряк Квінке) виник на честь німецького лікаря Генріха Квінке, який у 1882 році описав реакцію організму на алерген. Епонім *Quincke's edema* (набряк Квінке) має ще дві дублетні пари: *angioedema* (ангіоедема) та *angioneurotic edema*, (ангіоневротичний набряк), різниця між якими полягає у глибині ураження тканин: *ангіоедема* – це ураження верхніх прошарків шкіри, а *ангіоневротичний набряк* – підшкірних жирових прошарків. Причиною виникнення дублетної пари є адаптація запозиченого терміна до мови реципієнта та прагнення уніфікувати клінічну термінологію, вилучивши власні назви задля її упорядкування. Крім того, з розвитком медицини вивчення та характеристика симптомів (ознак) стали більш ґрунтовними, що призвело до того, що епонім містить дещо узагальнену інформацію, а дублет – більш точну та конкретну вузькоспеціалізовану дефініцію. При цьому вони в широкому сенсі позначають одне і теж поняття. Є. Толикіна вважає, що в межах термінології синоніми можуть існувати тільки як дублети, тобто абсолютні синоніми. Оскільки переважна більшість медичних термінів утворені на основі грецької та латинської мов, то наявність дублетної пари для англійського клінічного епоніма є досить поширеним явищем. Вважаємо, що дублетна пара епоніма – це греко-латинський відповідник, який часто адаптований до мови реципієнта, як-от: *Wartenberd's disease – cheiralgia paresthetica* чи *von Economo's disease – lethargic encephalitis*⁴.

Еквіваленти. Для еквівалентів у медичній термінології для нас найбільш прийнятною є дефініція, за якою вони є різними назвами одного й того ж поняття, які передаються різними морфологічними формами абсолютних синонімів⁵. У монографії С.Х. Імама і Ш.І. Ахмада «Розлади щитоподібної залози» (Thyroid disorders: basic sciences and practice) до хвороби «екзофтальмічний зоб» наводиться ціла низка синонімів, як-от: *exophthalmic goiter → Begbie disease → Stokes disease → Parson's disease → Flajani disease → March's disease* чи навіть *Flajani-Parry-Graves-von Basedov disease*⁶.

Така кількість паралельно існуючих назв виникла через поступове дослідження хвороби, виявлення схожих ознак та симптомів. Свого часу дане захворювання описували такі лікарі як Дж. Бегбі, В.Стоук, Дж. Парсон, Дж. Флаяні та К.Г. Перрі, та саме Р.Дж. Грейв (1825) і К.А. Базедов (1840) виокремили три її основні ознаки (зоб, екзофтальм та частий пульс). Ці ознаки також отримали назву *Мерзербурзька триада* (застаріла назва) та ототожнювались з *Базедовою хворобою*. Таке спонтанне використання власної назви було характерне для номінації на початковому етапі дослідження.

Та все ж найпоширенішими еквівалентами вищезгаданої хвороби є наступні:

Grave's disease (хвороба Грейва) – синдром дифузної гіперплазії щитоподібної залози. Характеризується гіпертиреозом, зазвичай із зобом і очними проявами⁷.

У свою чергу он-лайн словник whonamedit наводить дефініцію **Basedow's disease** (Базедова хвороба) – розлад, що характеризується триадою ознак таких як гіпертиреозом, зобом та екзофтальмом (ненормальним випинанням очного яблука)⁸.

Термін *Базедова хвороба* вживається здебільшого у Європі, а *Грейва хвороба* – у Сполучених Штатах та Канаді, у інших країнах поширена назва *thyrotoxicosis* (тиреотоксикоз)⁹.

Як бачимо, виникнення еквівалентів зумовлено певними історико-культурологічними факторами. Також припускаємо, важливою є кількість опублікованих праць з використанням того чи іншого еквіваленту, що свідчить про впізнаваність хвороби за її пропріативним компонентом і надає ґрунтовно вивчені та перевірені факти.

Варіанти. Варіанти в медичній термінології, як і в мові в цілому, ми визначаємо як видозмінені, паралельні форми існування мовної одиниці, що модифікують різні аспекти її вираження (фонемний, морфемний або лексичний, місце наголосу, парадигму відмінювання, порядок слів інше), але не порушують принципу тотожності¹⁰. Серед термінів-епонімів варіативність проявляється здебільшого на фонемному та графічному рівнях, оскільки трансформація прізвищ здійснюється згідно правил певної мови. Здебільшого такі варіативні форми виникають у процесі транслітерації слов'янських прізвищ англійською мовою, як-от: *Абрикосова пухлина* (гранульозо клітинна пухлина) – *Abrikosov's tumour – Abrikosov tumour – (Abrikosoff 's) tumour* чи *Anichkov's cell – Anitchkow's cell*.

До варіантів ми пропонуємо віднести аббревіатури та еліптичні епонімні структури, тобто дво- та більше компонентні епоніми, які зазнали певних структурних змін, оскільки скорочення до аббревіатури та елімінація одного з компонентів в еліптичних термінах не порушує принципу тотожності, наприклад: *Howell-Jolly bodies* (*Говелла-Жоллі тільця*) → *Howell bodies* (*Говелла тільця*) → *Jolly bodies* (*Жоллі тільця*); *Germaun-Straussler-Scheinker syndrome* (*Герстманна-Штройсслера-Шайнкера синдром*) → *GSS syndrome*¹¹.

Також до варіантів ми пропонуємо віднести терміни із змінною апеллятивною частиною, яка не порушує принципу тотожності, а вживається тільки задля уточнення, як-от: *Volkman's disease* → *Volkman's deformity*¹².

Серед клінічних термінів-епонімів є й такі, які не

³ Taranova E.N., Bubyreva Zh.A., Taranov A.O. «Problema synonymy v spetsyal'noy terminologiyi» [Synonymy problems in specialized terminology], *Vestnyk THPU* (TSPU Bulletin), 2016. № 2 (167), P. 55-60.

⁴ Anhlo-ukrayins'kyu ilyustrovanyu medychnyy slovnyk Dorlanda [Dorland's illustrated medical dictionary], U 2 t., L'viv: Nautilus, 2002, P. 687.

⁵ Taranova E.N., Bubyreva Zh.A., Taranov A.O. «Problema synonymy ...», op.cit, P. 55-60.

⁶ Syed Khalid Imam, Shamim I.Ahmad. Thyroid disorders: basic sciences and practice. Switzerland: Springer International Publishing, 2016, P. 63.

⁷ Anhlo-ukrayins'kyu ilyustrovanyu medychnyy slovnyk Dorlanda..., op.cit, P. 676.

⁸ Whonamedit - dictionary of medical eponyms, URL: <http://www.whonamedit.com/people/>

⁹ Health Guides on Thyroid Disease, URL: <http://www.thyroid.ca/thyrotoxicosis.php>

¹⁰ Taranova E.N., Bubyreva Zh.A., Taranov A. O. «Problema synonymy ...», op.cit, P. 55-60.

¹¹ Anhlo-ukrayins'kyu ilyustrovanyu medychnyy slovnyk Dorlanda..., op.cit, P. 964-1086.

¹² Ibid., P. 2272.

мають жодної згаданої вище синонімічної пари. Вважаємо, що відсутність паралельних форм та наявність описової дефініції дозволяє уніфікувати та стандартизувати термін, незважаючи на його пропріативну складову. Наприклад: **Ludwig's angina** (*Людвіга ангіна*) – *тяжка форма целюліту підщелепної ділянки із вторинними ураженнями під'язикового і підборідного простору, переважно спричиненого інфекцією в ділянці великого кореневого зуба або проникаючого ураження ротової порожнини*.

Д.С. Лотте припускає, що існування декількох термінів для позначення одного поняття може призвести до звуження чи розширення семантичної структури і в подальшому позначатиме цілком інше поняття. Проте наявність синонімів серед клінічних термінів є навіть бажаною задля виокремлення оптимального номінативного варіанту.

Існує велика кількість інтра- та екстралінгвістичних факторів впливу на виникнення синонімів. Основними чинниками в клінічній термінології, що призводять до існування паралельних форм саме англійських термінів-епонімів, є наступні:

- розвиток науки, що призводить до функціонування застарілих та нових форм;
- існування запозичених форм;
- низький рівень стандартизації саме клінічної термінології, яка не є статичною;
- уникнення повторів та мовна економія.

Висновки та перспективи. Отже, англійським термінам-епонімам в медичній термінології притаманне існування синонімічних пар, часто з пропріативним компонентом, які не впливають на його значення, але виконують різну когнітивну та комунікаційну функцію. Усунення синонімів з клінічної термінології можливе тільки за умови повного опису певної хвороби, що є на часі можливим через динаміку медичних досліджень. Незважаючи на ставлення лінгвістів до синонімії як до негативного явища в термінології, ми вважаємо, що в клінічній термінології вона є тимчасово бажаною задля виокремлення оптимального номінативного варіанту. Крім того, знання та використання синонімів сприяє міжкультурній комунікації та професійній діяльності. Перспективним вважаємо розробку поділу синонімів серед англійських термінів-епонімів в медичній термінології на часткові та абсолютні, як от у випадку з термінами *mononucleosis* (*мононуклеоз*) та *Epstein-Barr virus* (*вірус Ануштайна – Барр*), де *вірус Ануштайна – Барр* – це причина, а *мононуклеоз* – наслідок; а також їхнє умовне згрупування: абсолютні форми – дублети та часткові форми – еквіваленти та варіанти.

Stegnitskaya Lubov. Lexical and Semantical Paradigm of Synonymic Pairs of English Eponymic Terms in Clinical Terminology. This article highlights the problem of synonymic pair functioning in English clinical terminology. With the development of medicine as a science, the plethora of clinical terms, especially eponyms, has increased during the last decade. The proliferation of eponyms and their synonyms into scientific terminology entail certain problems dealing with its standardization and unification. In the field of linguistics synonyms defined to be the words semantically identical in meaning. We state that synonymic pairs containing a proper component supposed relatively be subdivided into doublets, equivalents, and variants. In English clinical terminology, the following definitions stated to be acceptable: doublets are the terms coined of Greek and Latin components with identical meaning but describing phenomenon from different specialized medical points (e.g. *Quincke's edema – angioedema – angioneurotic edema*); equivalents, in their turn, are the words with the same meaning but realized by different morphological forms (e.g. *exophthalmic goiter – Begbie disease – Stokes disease – Parson's disease – Flajani disease – March's disease – Flajani-Parry-Graves-von Basedov disease*). And finally, variants are the forms of the same name which are identical in meaning but differ phonetically and graphically (e.g. *Abrikosov's tumour – Abrikosov tumour – (Abrikosoff 's) tumour*). We suppose that some elliptic and abbreviated forms also treated as the variants of the eponyms (e.g. *Germann-Straussler-Scheinker syndrome – GSS syndrome*). It is necessary to point out that absolute (identical meaning) and near (partial or similar meaning) synonyms are also to be encountered in the clinical terminology (e.g. *Epstein-Barr virus* – it is the reason resulted in disease *mononucleosis*).

The linguists treat synonymy to be the negative phenomenon in scientific terminology, but we need to note that synonymic pairs are likely to be necessary for picking the optimal variant out. The reasons for synonym rise stipulated by some intro and extra-linguistic factors among which are science development, borrowings, problems with standardization of the clinical terminology which is not static, etc.

Key words: *synonyms, equivalents, doublets, variants, eponym, English medical terminology.*

Стегніцька Любов – викладач кафедри іноземних мов ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет». Коло наукових інтересів: проблеми епонімії в англійській медичній термінології. Автор більше 20 наукових праць, 6 з яких надруковано у фахових виданнях.

Stegnitska Liubov – teacher of the Department of Foreign Languages, Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovinian State Medical University». Research interests: *Eponymy problems of English medical terminology. The author of more than 20 publications, 6 of which are published in peer-reviewed journals of Ukraine.*

Received: 08.04.2017

Advance Access Published: June, 2017

© L. Stegnitska, 2017

¹³ Ibid., P. 108.

¹⁴ Lotte D.S. Osnovy postroenyaya nauchno-tekhnycheskoy terminolohyy: voprosy teoryy y metodyky [Fundamentals of scientific and technical terminology formation: theory and methodology issues], M.: Yzdatel'stvo Akademyy nauk SSSR, 1961, 162 p.